

УДК 72.01:711/338.439.5

Шлапко Л.В.,
Полтавський національний технічний
університет імені Юрія Кондратюка

ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ ФОРМУВАННЯ МЕРЕЖІ ОПТОВИХ ТА ОПТОВО-РОЗДРІБНИХ ПРОДОВОЛЬЧИХ РИНКОВИХ КОМПЛЕКСІВ

Розглянуто практичний аспект формування мережі оптових та оптово-роздрібних продовольчих ринкових комплексів. Виявлено специфіку розвитку мережі продовольчих ринкових комплексів зарубіжної практики. Визначено низку первинних завдань, необхідних для створення сучасної перспективної мережі оптових і оптово-роздрібних продовольчих ринкових комплексів.

Ключові слова: оптовий ринок, оптово-роздрібний ринок, продовольчий ринок, ринковий комплекс, мережа ринків, ринкова інфраструктура, торговельний процес.

Вступ. Формування мережі оптових та оптово-роздрібних продовольчих ринкових комплексів тісно пов'язане з економічним і соціальним розвитком території та історично сягає декількох століть. У XVII ст. у результаті тривалої боротьби між феодальними державами Західної Європи склалися великі монархії Франція, Англія та Іспанія. У зв'язку із цим містобудування отримало широкі можливості. На базі зростаючих економічних ресурсів відбувається посилене зростання торгівлі, збільшилася чисельність населення. У XVII ст. Париж мав вже понад 500 тис. жителів, Лондон – 530 тис., Мадрид – близько 400 тис. Однак міста все ще залишалися непорядкованим. Розвиток торгівлі гальмував поганий стан доріг, мостів або їх повна відсутність, через що доставка товарів була вкрай ускладнена, особливо в періоди міжсезоння [3].

Протягом декількох століть майже всі продукти харчування, в тому числі й ті, що швидко псуються, продавалися під відкритим небом на міських вулицях і площах.

Із середини XVIII ст. у містах Південної та Центральної Європи стали торгувати під покриттям [2]. Так уперше з'явилися криті ринки. Їх поява мала на меті захистити товари від сонця, високих температур та інших зовнішніх впливів, щоб довше зберегти якість продукції, яку продавали.

Уже до кінця XVIII ст. у багатьох містах Європи були створені торгові зали, що сприяли широкому просуванню і швидкому збуту товарів на продовольчому ринку [4].

XIX ст. характеризувалося сталим розвитком громадських систем, зростанням народонаселення, збільшенням частоти сполучень між країнами. Це привело до того, що торгівля швидко набрала високих темпів і стала надзвичайно діяльною. Для раціонального формування мережі доцільно розглянути закордонний досвід, який сягає декількох століть.

Основний матеріал і результати. У Європі чисельність населення почала швидко зростати. Історичний аспект формування мережі оптових та оптово-роздрібних продовольчих ринкових комплексів розглянуто на прикладі Іспанії. Наприклад, якщо до 1845 р. населення Іспанії складало 12 млн. осіб, то до 1860 р. воно збільшилося до 16 млн. осіб, тобто на 4 млн. за п'ять років (рис.1).

До середини 60-х років XX ст. економіка Іспанії отримала бурхливий розвиток. Спостерігався високий рівень зростання виробництва і, як наслідок, стрімкий процес міграції сільського населення в міста, що загострило проблему розподілу продовольства та забезпечення населення продуктами.

За одне століття кількість мешканців Іспанії збільшилась удвічі, до 1965 р. населення зросло до 30 млн. осіб, і державі стала потрібна ефективна і контрольована система розподілу продовольства, що надала б необхідний комплекс послуг сільськогосподарським виробникам, переробникам, оптовикам і роздрібним продавцям (рис.1).

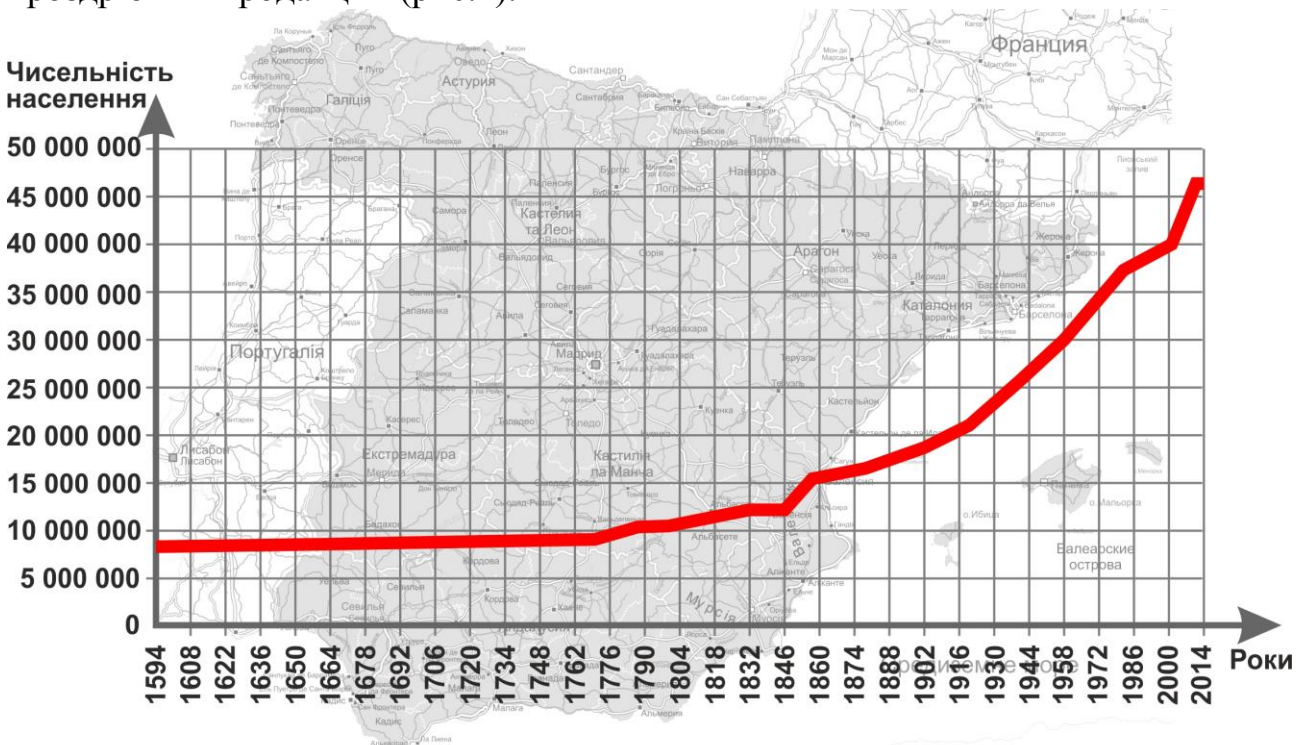

Рис.1. Динаміка демографічних показників Іспанії.

Одним зі способів розв'язання цієї проблеми був розвиток системи організованих оптових та оптово-роздрібних продовольчих ринкових

комплексів, яка стала гарантом стабільного і надійного забезпечення населення продуктами харчування.

Для розв'язання цієї проблеми в Іспанії впроваджується програма вдосконалення постачання міського населення продовольством, що включає такі напрями:

- ефективне планування обсягів виробництва продуктів харчування відповідно до зростання населення з використанням земель під підприємства торгівлі;
- поєднання державних інтересів і взаємна вигода приватних підприємств у сфері продовольчого бізнесу;
- постачання сучасного технічного обладнання для зберігання продуктів, що швидко псуються, їх навантаження-вивантаження;
- доцільне розміщення ринків.

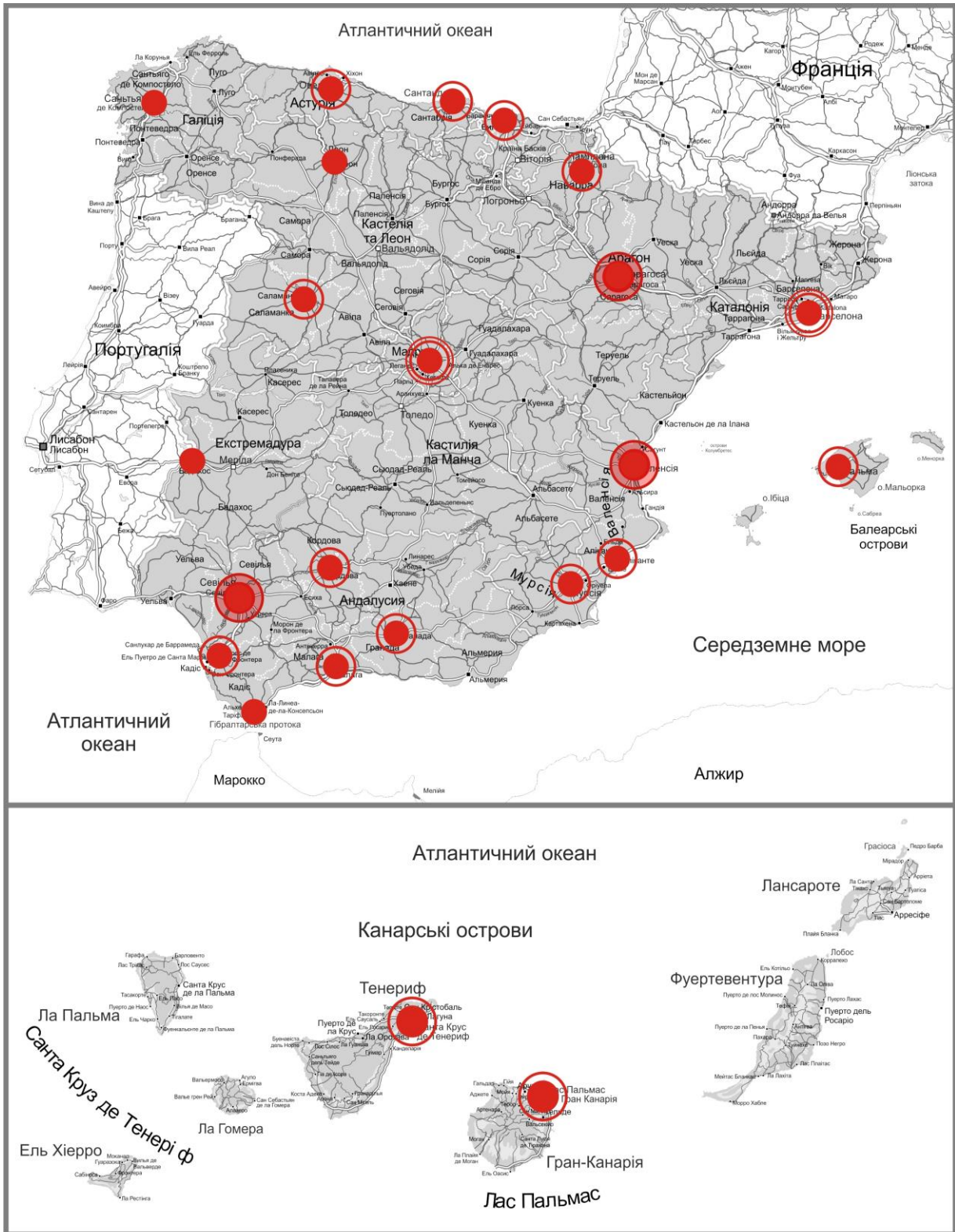
У 1966 році було створено національне підприємство «Меркас» [5]. Його завданням стала перевірка діяльності та модернізація оптових і оптово-роздрібних продовольчих ринкових комплексів міст Іспанії. Оптові та оптово-роздрібні ринкові комплекси почали відігравати головну роль у забезпеченні міського населення продуктами харчування.

Мережа «Меркас» складається з 23-х оптових ринкових комплексів загальною площею близько 7 млн. м² [5]. Ринкові комплекси, які складають мережу, розташовані таким чином, що покривають усю територію країни (рис. 2).

Середньодобова кількість покупців одного оптового або оптово-роздрібного ринкового комплексу становить близько 95 тис. осіб. Для них передбачений такий комплекс послуг:

- матеріально-технічне обслуговування, забезпечення складами, холодильниками, транспортом, бензоколонками, майстернями тощо;
- комерційні: наприклад, послуги з ремонту тощо;
- фінансові, у тому числі консалтингові служби, банківські послуги тощо;
- соціальні: готель, ресторан, кафетерій, служба безпеки, медичні та ветеринарні послуги.

Аналіз виявив, що за територіальною ознакою всі ринкові комплекси Іспанії можна розділити на чотири рівні: перший – національний, другий – мегарегіональний, третій – регіональний, четвертий – локальний. Класифікація видів оптових і оптово-роздрібних продовольчих ринкових комплексів була раніше розроблена автором [1].

● - 1; ● - 2; ● - 3; ● - 4.

Рис. 2. Схема розміщення існуючої мережі оптових і оптово-роздрібних продовольчих ринкових комплексів Іспанії: 1 – ринкові комплекси національного рівня; 2 – ринкові комплекси мегарегіонального рівня; 3 – ринкові комплекси регіонального рівня; 4 – ринкові комплекси локального рівня.

З двадцяти трьох продовольчих ринкових комплексів Іспанії, які входять у мережу національної асоціації оптових ринків, два національного значення. Розташовані вони в Мадриді та Барселоні, займають площу 176,16 і 90,89 га, ці ринкові комплекси одні з найбільших експортерів фруктів у Європі. У країні є три мегарегіональних оптових продовольчих ринкових комплекси, вони розташовані в містах, чисельність населення яких коливається від 810 до 680 тис. осіб, а площі займаної ними території від 49 до 69 га. Мегарегіональні ринкові комплекси, так само як і національні, ведуть тільки оптову торгівлю, але торгують вони переважно всередині країни. До іспанської національної асоціації оптових ринків входять чотирнадцять оптово-роздрібних продовольчих ринкових комплексів регіонального значення й обслуговують населення від 154 до 568 тис. осіб, площа їх території від 7,7 до 31 га [5].

Продовольчу безпеку країни поряд з великими ринковими комплексами забезпечують чотири невеликих за своїми площами від (3,1 до 6,3 га) локальні оптово-роздрібні комплекси, кількість жителів у містах, де вони розміщені, 94 – 149 тис. осіб. [5].

Великі оптові ринкові комплекси Іспанії національного та мегарегіонального рівня, які активно взаємодіють із виробничими й аграрними товаровиробниками, розміщені в безпосередній близькості до транспортних шляхів сполучень (залізничних вузлів, автомобільних трас), а також у центрах концентрації виробництва.

Підприємства регіонального і локального рівнів мають на меті максимальне наближення до районів споживання.

Мережа оптових та оптово-роздрібних продовольчих ринкових комплексів сформована в усіх розвинених країнах: США, Японії та практично в кожній європейській країні. Їх організаційна структура включає оптові й оптово-роздрібні, вузькоспеціалізовані та універсальні продовольчі ринкові комплекси.

Більш ніж столітній світовий досвід роботи оптових продовольчих ринків свідчить, що вони є найефективнішими оптово-роздрібними структурами для обслуговування великих міст продовольчими товарами, у тому числі такими, що швидко псуються.

Сукупність завдань, пов'язаних зі створенням мережі оптових і оптово-роздрібних продовольчих ринкових комплексів, можна розділити на три стадії:

- підготовчу: виявлення особливостей соціально-економічного розвитку регіону;
- проміжну, що враховує формування ринкової інфраструктури й експериментальне відпрацювання різних варіантів функціонування структурних складових продовольчої мережі;

– розвинуту: створення цивілізованої мережі оптових та оптово-роздрібних продовольчих ринкових комплексів на рівні окремих адміністративних територій регіону й країни в цілому.

На першій, підготовчій, стадії необхідно розв'язати такі завдання:

- оцінити соціально-економічний розвиток регіону, існуючу торговельну та продовольчу базу й вивчити сформовану систему руху товару;
- встановити значення населених пунктів у системі розселення.

На другій – проміжній – стадії розв'язуються такі завдання:

- розробити модель розрахунку кількості ринкових комплексів у кожному регіоні країни;
- розробити модель пошуку оптимальних місць розташування ринкових комплексів.

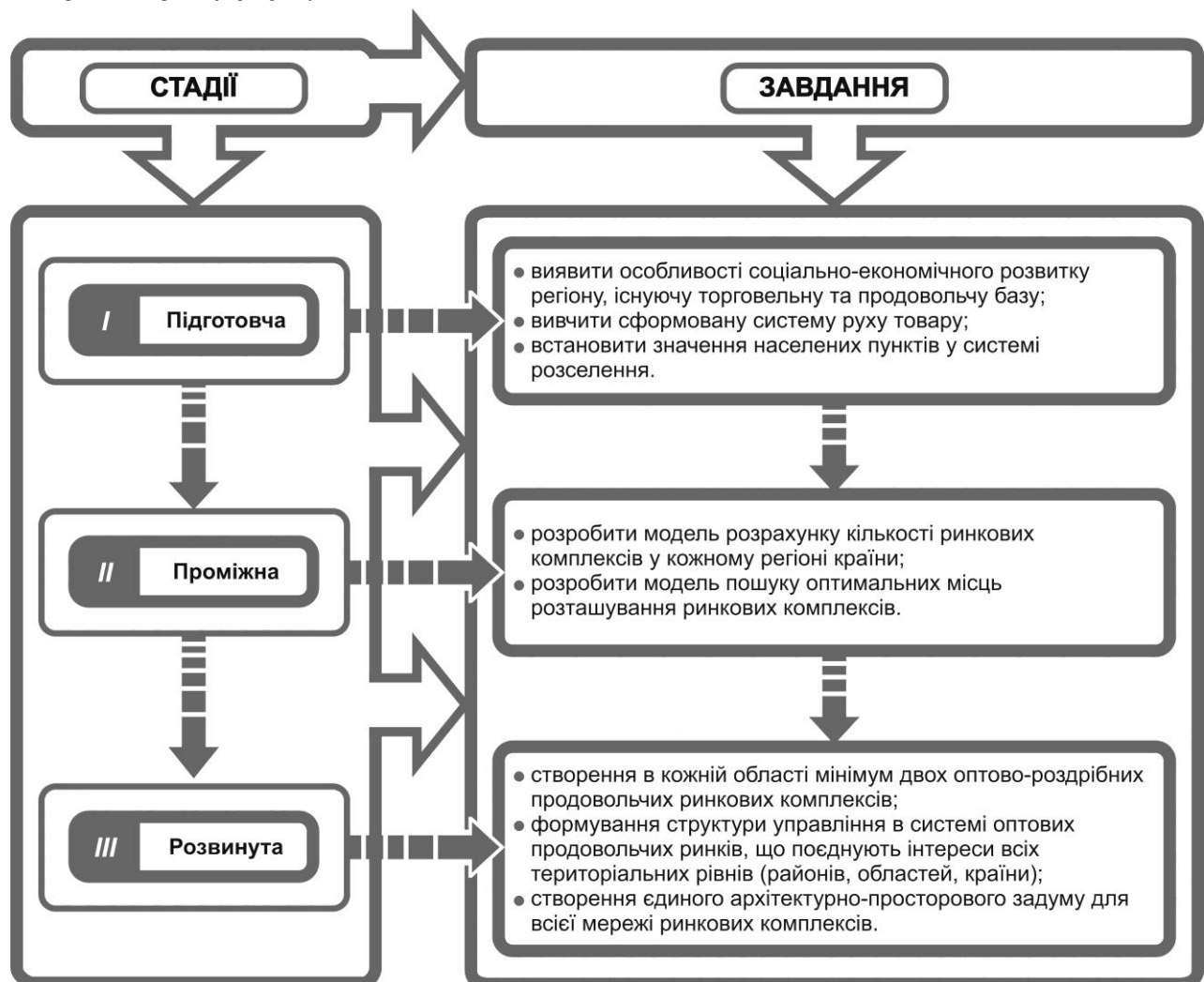

Рис. 3. Схема-модель формування завдань при побудові мережі оптових та оптово-роздрібних продовольчих ринкових комплексів і стадії їх виконання.

Третя – розвинута – стадія передбачає розв'язання таких завдань:

- створення в кожній області мінімум двох оптово-роздрібних продовольчих ринкових комплексів;
- формування структури управління в системі оптових продовольчих ринків, що поєднують інтереси всіх територіальних рівнів (районів, областей, країни);
- створення єдиного архітектурно-просторового задуму для всієї мережі ринкових комплексів (рис. 3).

Висновки. Отже, варто підкреслити, що формування процесу руху продуктів харчування далеке до завершення та перебуває на перехідному етапі розвитку. Для того щоб знайти раціональне місце розташування оптового чи оптово-роздрібного ринкового комплексу, визначитися з його потужністю, об'ємом та площами потрібно розв'язати низку первинних завдань.

Сьогодні продовольчий оптовий чи оптово-роздрібний ринковий комплекс повинен поєднувати виробничий, складський, торговельний та офісний формат. Основними функціями комплексу є: створення національної системи розподілу продовольства, удосконалення чинних каналів збуту, формування ціни, об'єднання всіх будівель комплексу і мережі в цілому одним архітектурним задумом тощо.

Сучасна ефективна інфраструктура оптових та оптово-роздрібних продовольчих ринкових комплексів може бути побудована, базуючись на утвореннях різного рівня ієрархії й на основі системного підходу. Бажано формувати ринкову інфраструктуру як мережу оптових та оптово-роздрібних продовольчих ринкових комплексів.

Структура оптових і оптово-роздрібних продовольчих ринкових комплексів характеризує зосередження агропромислового процесу, відношення між процесами переробки продовольчої сировини, виробництва, споживання і реалізації та їх розвитком у межах регіонів.

Література

1. Шлапко Л.В. Аналіз теоретичних концепцій перспективного розвитку мережі оптових та оптово-роздрібних ринкових комплексів / Л.В. Шлапко // Містобудування та територіальне планування, вип.47. – К.: КНУБА, 2013. – С.683 – 690.
2. Самаркин В.В. Историческая география Западной Европы в средние века / В.В Самаркин. – М.: Высшая школа, 1976. – 249 с.
3. Maria Zuniga. The Spanish population during the twentieth century and beyond / Maria Zuniga, Angel Pueyo and Jose-Luis Calvo // Journal of Maps. – Vol. 8, № 2 – 2012. – P.386 – 391.

4. Massimo Livi Bacci. The Population of Europe / Massimo Livi Bacci. – Wiley-Blackwell, 2000. – 236 p.

5. Мережа ринків Меркас [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mercasa.es/>

Аннотация

Рассмотрен практический аспект формирования сети оптовых и оптово-розничных продовольственных рыночных комплексов. Выявлена специфика развития сети продовольственных рыночных комплексов зарубежной практики. Определен ряд первостепенных задач, необходимых для создания современной перспективной сети оптовых и оптово-розничных продовольственных рыночных комплексов.

Ключевые слова: оптовый рынок, оптово-розничный рынок, продовольственный рынок, рыночный комплекс, сеть рынков, рыночная инфраструктура, торговый процесс.

Annotation

The practical aspect of forming a network of wholesale and retail food market complexes was considered. The specificity of foreign practice of the development of a network of food market complexes was identified. The primary composition of tasks, which are required to create a modern network of wholesale and retail food market complexes was defined.

Keywords: wholesale market, wholesale and retail market, food market, market complex, regional market, distribution network, infrastructure element, trading process.